

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ

Уживання заходів до охорони значимої інформації відбувається через різні причини: особисту зацікавленість, дружні взаємини, індивідуальну прихильність й інші причини, що мають під собою здебільшого морально-оціночне наповнення. Законодавство не може залишити без уваги регулювання таких важливих відносин, як збереження в таємниці відомостей про різні сторони приватного життя й особливих аспектів підприємницької діяльності та іншої конфіденційної та таємної інформації. Однак різниця полягає в тому, що для одних відносин держава встановлює «право», а для інших «обов'язок». Незаконне одержання таких відомостей, їх використання на шкоду користувачу, а також поширення їх особами, яким ці відомості були відомі за родом їхньої діяльності, завдають матеріальну або моральну шкоду особам, яких стосується інформація.

Вагоме значення для розкриття сутності досліджуваного явища у кожному дослідженні має класифікація елементів, що становлять його предмет. Не є винятком із даного правила інформація з обмеженим доступом. Наукова класифікація виражає систему законів і взаємозв'язків, властивих відображеній у ній сфері дійсності, допомагає не тільки знайти зв'язки, закономірності взаємного впливу і розвитку, але й визначити сутність досліджуваних явищ, систему складових її елементів, їх спільні і особливі характеристики.

Питання щодо визначення структури інформації з обмеженим доступом та системи таємниць були предметом окремих досліджень таких учених, як: А. І. Алексєнцев [2], К. І. Беляков [3], С. Д. Бражник [4], В. В. Крилов [6], В. І. Лопатін [7], І. В. Смолькова [9], А. А. Снитников і Л. В. Туманова [10], С. І. Сусллова [11], С. Я. Торопчин [13], А. А. Фат'янов [15], Д. Г. Шишкін [16] та ін. Разом з тим відсутнє єдине визначення підстав для визначення структури інформації з обмеженим доступом.

Метою даного дослідження є порівняння позицій науковців щодо визначення структури інформації з обмеженим доступом, підстав для її класифікації та визначення позиції законодавця та правозастосовчої практики з цього питання.

Відповідно до Закону України «Про інформацію», за режимом доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. У свою чергу, інформація з обмеженим доступом за своїм правовим режимом поділяється на таємну і конфіденційну.

Вищий господарський суд України у своєму листі «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію» [1] розмежував відомості, що належать до таємної та до конфіденційної інформації.

Відповідно до таємної інформації належить інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі, а тому доступ до неї здійснюється відповідно до положень чинного законодавства. До кола таємної інформації належать, зокрема: секретна інформація, що визнається державною таємницею в установленому Законом України «Про державну таємницю» порядку; інформація, що визнається банківською таємницею (ст. 1076 ЦК, ст. ст. 60–62 Закону України «Про банки і банківську діяльність»); відомості, що становлять лікарську таємницю (ст. 40 Основ законодавства України про охорону здоров'я), таємницю усиновлення (ст. 226 СК України), адвокатську таємницю (ст. 9 Закону України «Про адвокатуру») та таємницю вчинюваних нотаріальних дій (ст. 8 Закону України «Про нотаріат»).

До конфіденційної інформації належать відомості, які перебувають у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов. Особи, які володіють конфіденційною інформацією, самостійно визначають режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденційної, та встановлюють для неї систему (способи) захисту. До кола конфіденційної інформації у сфері господарської (підприємницької) діяльності належить інформація, що визнається такою законом (ст. 862 ЦК), комерційна таємниця (ст. ст. 505–508 ЦК) та «ноу-хау» (ст. 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність»).

Отже, можна зробити певне припущення, що критерієм для віднесення певної інформації до таємної чи конфіденційної є обставина, ким визначається режим доступу до інформації. Якщо на рівні законодавства передбачено обов'язкове встановлення певного режиму доступу, то інформація є таємною (це так звані «таємниці-обов'язки»), у випадку, коли умови режиму доступу до інформації визначають фізичні чи юридичні особи на свій розсуд, інформація належить до конфіденційної (це «таємниці-об'єкти»).

Будь-яка конфіденційна інформація є такою в силу її значимості для окремих фізичних чи юридичних осіб, груп або держави в цілому. Водночас значимість подібного роду відомостей обґрунтовується тим фактом, що вони (відомості) не відомі широкому колу осіб і саме із цих позицій мають певну цінність.

Законодавством визначені обмеження щодо віднесення інформації до конфіденційної, яка є загальнодоступною і перебуває в користуванні органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, а саме: про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту; про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися і загрожують безпеці фізичних осіб; про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення; стосовно стану справ із правами і свободами фізичних осіб, а також фактів їх порушень; про незаконні дії органів державної

влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб; інша інформація, доступ до якої відповідно до законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не може бути обмеженим.

Фізичні особи, юридичні особи, які володіють інформацією професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру, одержаною на власні кошти, або такою, яка є предметом їхнього інтересу і не порушує передбаченої законом таємниці, самостійно визначають режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденційної та встановлюють для неї систему (способи) захисту. Виняток становить інформація комерційного та банківського характеру, а також інформація, правовий режим якої встановлено Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України (з питань статистики, екології, банківських операцій, податків тощо), та інформація, приховування якої являє загрозу життю і здоров'ю фізичних осіб.

Разом із тим при вдосконаленні чинного законодавства у сфері інформаційних відносин необхідно враховувати наукові розробки та пропозиції у вирішенні питання щодо вибору критеріїв для класифікації інформації з обмеженим доступом, які мають також реальну практичну цінність. Як відзначається в літературі, чинне законодавство, використовуючи кілька десятків термінів на позначення того чи іншого виду інформації з обмеженим доступом, не має належної класифікації видів інформації з обмеженим доступом і відповідного їй категоріального апарату. Така ситуація, на думку Л. Коломієць, породжує безсистемний, неконтрольований процес введення в правові акти зовсім нових, нічим не обґрунтованих термінів. Застосовувати такі терміни на практиці нецільно, оскільки їхній цивільний обіг не забезпечено необхідним правовим регулюванням [5, 9].

Проблема класифікації інформації з обмеженим доступом одержала широке висвітлення в юридичній літературі. Дослідники пропонують різноманітні варіанти класифікації, засновані на всіляких підходах і критеріях. Так А. А. Фат'янов пропонує класифікацію за ступенем соціальної цінності окремого виду інформації з обмеженим доступом (залежно від передбачуваної шкоди від поширення інформації) [15, 5]. За даним критерієм найбільшого соціального значення набуває державна таємниця, оскільки вона охороняє інформацію, що має загальнодержавне, а отже і загальнонародне значення. Усі інші таємниці за цією ознакою мають другорядне значення, і їх розподіл має умовний, суб'єктивний характер. Отже, інформація з обмеженим доступом розподіляється на таку, що належить державі (державна таємниця), юридичним (банківська, комерційна таємниця і т. ін.) і фізичним особам (особиста, сімейна і т. ін.). За способами одержання конфіденційної інформації можна розрізнити таємниці, отримані на підставі цивільно-правового договору, під час здійснення професійної чи службової діяльності.

Д. Г. Шишкін увесь обсяг інформації з обмеженим доступом пропонує розділити на конфіденційну інформацію (відомості, доступ до яких обмежений з метою дотримання інтересів держави або прав і законних інтересів їхніх влас-

ників) і інформацію, що є об'єктом цивільних прав (інформація, власники якої мають право надавати її на свій розсуд, у тому числі на оплатній основі, самостійно визначати порядок доступу до неї і не зобов'язані мотивувати своєю відмовою в її наданні) [16, 18].

С. І. Суслова розмежовує існуючі види таємниць залежно від того чи вживає заходів до охорони її конфіденційності сам власник інформації, чи в силу закону відбувається захист відомостей, які мають значення для нього. Запропонована нею класифікація конфіденційної інформації з видів таємниць виглядає в такий спосіб. За походженням уся конфіденційна інформація поділяється на первісну і похідну. При цьому до першої групи відносять державну, особисту і сімейну, службову і комерційну таємниці, а до другої — усі різновиди професійної таємниці.

Ті види таємниць, володільці яких самі вживають заходів до захисту інформації, що має для них значення, — це первісні таємниці. У цих відносинах відсутній факт передачі інформації, відсутня третя особа, що одержала інформацію від первинного володільця цих відомостей. Водночас якщо конфіденційна інформація передається іншій особі в силу закону, то в цих відносинах у наявності наступництво. У цих випадках конфіденційна інформація переходить до третьої особи і стає похідною від прав первісного володільця інформації. Такий розподіл має важливе практичне значення, що полягає в тому, що первісний володільць інформації сам приймає рішення про важливість тих відомостей, що він засекречує, про їхній склад, а в остаточному підсумку і про факт існування режиму таємниці. Віднесення інформації до первісної дозволяє вести мову про те, що в цьому випадку законодавець не вправі вирішувати питання про факт існування подібного режиму, залишивши право особі, якої безпосередньо стосується дана інформація, — як її первинному «володільцю» самостійно вирішувати долю тих відомостей, якими вона фактично володіє. Тоді як похідна конфіденційна інформація повинна захищатися незалежно від бажання особи, яка її отримала, оскільки передача подібної інформації нерідко відбувається проти бажання володільця таких відомостей.

С. І. Суслова вважає, що за обігдатністю всю конфіденційну інформацію можна поділити на інформацію, вилучену з обігу (професійна таємниця, службова таємниця, державна таємниця), та інформацію, що не має обмежень в обігу (комерційна таємниця, особиста і сімейна таємниця) [11, 7]. Значення такої класифікації полягає у можливості виокремлення диспозитивного та імперативного режимів інформації з обмеженим доступом, про що мова піде далі.

Природно, найбільше практичне значення мають класифікації інформації з обмеженим доступом, що є основою формування категоріального апарату законодавця і відображають її систему в теорії сучасного цивільного права.

Визнаючи інформацію з обмеженим доступом як таємницю (як змістовну характеристику інформації), деякі дослідники також звертають увагу на класифікацію таємниць. У цілому ієрархію таємниць можна побудувати, використовуючи два підходи. При першому підході, коли за основу беруться інтереси конкретної людини, на чолі піраміди стає особиста таємниця. Залежно від того,

яке місце займає даний індивід на соціальних сходах, його особисті таємниці можуть набувати форми іншої таємниці — сім'ї, партії або держави. При другому підході, якщо підставою є збитки, що завдаються поширенням таких відомостей, на чолі піраміди, безумовно, слід відзначити державну таємницю.

Визначені види — лише частина видів таємниць. Вони різні за категоріями інформації, що охороняється, але ознакою, що їх об'єднує, як ми зазначали раніше, є шкода, що може настати від поширення таких відомостей. Дійсно, не має сенсу щось таїти, якщо немає побоювання настання шкідливих наслідків. Залишаючись завжди ініціативою індивіда, таємниця за рівнем важливості для будь-якої соціальної спільноти визначається залежно насамперед від рівня збитку для даного соціуму.

В умовах формування демократичної держави науково-правова оцінка системи таємниць — цього гострого інструмента політичного впливу — досить необхідна з багатьох причин. Держава зобов'язана взяти на себе формування механізму захисту різних видів інформації і встановлення рамок дії інститутів таємниць. З одного боку, ці вимоги виходять із потреби сучасного суспільства бути більш відкритим і доступним, з іншого боку — диктуються необхідністю гарантування безпеки особистості, суспільства і держави [15, 5–6].

Зрозуміло, у сфері правового регулювання може бути лише та інформація, відносно якої визначено обмежений режим доступу. Характеризуючи конкретні види інформації з обмеженим доступом, законодавець користується поняттям таємниці. У загальному розумінні таємниця трактується як щось непізнане, нерозгадане; те, що ще не стало відомим. Спроби класифікувати діючі види таємниць у юридичній науці розпочалися порівняно недавно. У період із радянських часів і до 1998 р. не виявлено наукових досліджень із даного питання¹.

С. І. Суслова пропонує всі таємниці розділити на первісні і похідні, використовуючи такий критерій розподілу, як наявність або відсутність спадкоємства в переданні інформації. При цьому до первісних таємниць варто віднести державну, особисту і сімейну, комерційну і службову таємницю, а до похідних — усі різновиди професійної таємниці [11, 7].

Ще одну класифікацію таємниць запропонувала у вищезгаданій роботі І. В. Смолькова. Пропонується розрізняти дві групи таємниць — державну таємницю і конфіденційну інформацію, при цьому до складу останньої входять особиста, сімейна, професійна, комерційна і службова таємниці. Підставами такого поділу автор даної позиції вважає: інтереси безпеки держави; особливий характер професійної діяльності, що вимагає збереження в охороні отриманої при цьому конфіденційної інформації; особливий характер діяльності, неодмінним успіхом якої є збереження комерційних секретів; особливий характер деяких професій, невід'ємним атрибутом яких є схоронність довірених їм особистих таємниць осіб; довірчий характер представництва; а також особливості деяких релігійних конфесій [9, 22].

«Умовний поділ» усіх існуючих видів таємниць запропоновано в роботі В. Таланпойка і В. Шабаліна [12, 33], де всі таємниці поділено на три групи: таємни-

ця приватного життя, до якої віднесено банківську, лікарську, особисту, сімейну таємниці, персональні дані, таємницю листування, телефонних переговорів, поштових, телеграфних і інших повідомлень, таємницю зв'язку, нотаріальну таємницю, таємницю усиновлення, таємницю страхування, адвокатську таємницю, таємницю сповіді, таємницю голосування, відомості про заходи безпеки суддів, посадових осіб правоохоронних і контролюючих органів; комерційна таємниця, до складу якої включені крім неї всілякі конфіденційні дані та журналістська таємниця; державні секрети, зміст яких становить державна і службова таємниця.

Практично аналогічну класифікацію таємниць запропонував В. Михайлов [8, 38].

С. Д. Бражник усю сукупність інформації, що захищається, за ознакою належності до суб'єкта пропонує поділити на такі види: особиста конфіденційна інформація, конфіденційна інформація юридичних осіб, державна конфіденційна інформація [4, 9].

Майже аналогічно, відповідно до критерію таємниці, С. Я. Торопчин поділяє інформацію на такі види: інформація, що становить таємницю приватного життя (це відомості про банківську таємницю, про лікарську таємницю, про таємницю листування, телефонних переговорів, поштових, телеграфних і інших повідомлень, про таємницю попереднього наслідку, про нотаріальну таємницю, про таємницю усиновлення, про таємницю страхування, про адвокатську таємницю, про таємницю сповіді, про таємницю голосування, про заходи безпеки суддів, посадових осіб правоохоронних і контролюючих органів); інформація, що становить комерційну таємницю, різні конфіденційні дані, журналістська, редакційна таємниця, інформація, що становить державну таємницю [13, 9].

Аналогічний поділ інформації на три види, не називаючи критеріїв поділу (напевно, це суб'єкти, яким належить інформація), пропонується В. В. Криловим: інформація, що належить фізичними особами («особиста конфіденційна інформація»), до якої віднесено таємницю листування, телефонних переговорів, поштових, телеграфних і інших повідомлень, таємницю усиновлення, таємницю приватного життя особи, сімейну таємницю, таємницю голосування, професійну таємницю); конфіденційна інформація юридичних осіб: службова таємниця, комерційна таємниця, банківська таємниця; державна конфіденційна інформація (службова таємниця, державна таємниця, дані досудового слідства, відомості про заходи безпеки, які застосовуються щодо суддів і учасників кримінального процесу, а також щодо посадових осіб правоохоронних та контролюючих органів) [6, 63–64].

А. І. Алексенцев пропонує чотири підстави поділу інформації на види таємниць: власники інформації (за окремими видами таємниць вони можуть частково збігатися); галузі (сфери) діяльності, у яких може бути інформація, що становить даний вид таємниці; на кого покладено захист даного виду таємниці (тут за окремими видами також можливий збіг); і, нарешті, критерії віднесення інформації до різних видів таємниць [2, 65].

При цьому автор не пропонує по кожній із наведених підстав перелік конк-

ретних видів таємниць, а обмежується подальшим розглядом державної, комерційної, особистої і сімейної, службової і професійної таємниці, що дає нам підставу припустити, що тільки ці види таємниць можуть бути виділені за наведеними критеріями. Усі інші таємниці або не належать до них, або входять до складу одного з названих видів.

А. А. Снитников і Л. В. Туманова розподіляють усі таємниці на чотири групи: таємниця приватного життя, професійні таємниці, комерційна таємниця, державні секрети [10, 188]. Зміст зазначених груп такий: таємниця приватного життя — це особиста і сімейна таємниці; таємниця листування, телефонних переговорів, телеграфних і інших повідомлень, поштових відправлень; таємниця сповіді; таємниця голосування та персональні дані; професійні таємниці — це банківська таємниця; лікарська таємниця; адвокатська таємниця; нотаріальна таємниця; журналістська таємниця; таємниця нарадчої кімнати; таємниця страхування; секрети майстерності; податкова таємниця; відомості про заходи безпеки суддів, посадових осіб контролюючих і правоохоронних органів; службова інформація про ринок цінних паперів; геологічна інформація про надра; комерційна таємниця — конфіденційні дані і відомості, що мають комерційну цінність; державні секрети — це службова таємниця, державна таємниця.

К. І. Беляков пропонує умовно класифікувати таємниці на чотири категорії (різновиди) на підставі спільних ознак, які в них спостерігаються: державна таємниця, службова таємниця, військова таємниця, медична таємниця, таємниця нарадчої кімнати, професійна таємниця; банківська таємниця, таємниця страхування, таємниця вчинюваних нотаріальних дій, таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; комерційна таємниця, таємниця досудового слідства, таємниця усиновлення, адвокатська таємниця [3, 271].

В. І. Лопатін допускає існування тільки п'яти видів таємниць, причому ніяк не аргументуючи власну точку зору. Цими таємницями є: державна, банківська, професійна, службова і комерційна таємниця [7, 39].

А. А. Фат'янов класифікує інформацію за трьома ознаками: за належністю інформації: по-перше, це інформація, власниками якої можуть бути органи державної влади та утворені ними структури (державна таємниця, службова таємниця, у певних випадках комерційна і банківська таємниці); по-друге, це юридичні особи (власники комерційної, банківської, службової, адвокатської, лікарської, аудиторської таємниці тощо); по-третє, це фізичні особи (стосовно особистої і сімейної таємниці, нотаріальної, адвокатської, лікарської тощо); за ступенем конфіденційності (ступенем обмеження доступу) можна класифікувати тільки інформацію, що становить державну таємницю. Це відомості, для яких устанавлюються грифи — «особливої важливості», «цілком таємно» і «таємно»; за змістом інформації, що підлягає охороні, розрізняють політичну, економічну, військову, наукову, технологічну, комерційну, особисту і т. ін. [15, 27].

Таким чином, проаналізувавши наукові погляди щодо класифікації інформації, можна зробити висновок, що майже всі дослідники виділяють найваж-

ливіші три види інформації з обмеженим доступом. Це конфіденційна інформація про фізичних осіб, конфіденційна інформація про юридичних осіб приватного права (різного роду професійні таємниці) та таємна інформація держави. Слід зазначити, що для теорії цивільного права становить певний інтерес перші два блоки інформації, а третій залишається за межами дослідження як такий, що не входить у межі цивільних правовідносин.

Всю сукупність відомостей, що становлять інформацію з обмеженим доступом, необхідно класифікувати за складною підставою, що одночасно об'єднує декілька підстав, а саме: особливості суб'єктного складу, спосіб виникнення правового режиму, зміст (характер) відомостей, що становлять інформацію з обмеженим доступом. Запропонований принцип і структура класифікації можуть бути покладені в основу єдиної системи комплексного правового регулювання відносин у сфері обігу інформації з обмеженим доступом та визначення відповідних режимів для кожного з підвидів інформації з обмеженим доступом.

На наш погляд, найбільш вдалим для встановлення режиму таємниці є поділ усієї інформації з обмеженим доступом залежно від особливостей суб'єктного складу, змісту інформації і способу виникнення правового режиму на приватноправові і публічно-правові таємниці, що є вирішальним при встановленні режиму збереження та охорони цих відомостей та потребує проведення ґрунтовних досліджень в подальшому.

Примітка

1. До цього часу в юридичній науці можна було зустріти тільки одну класифікацію таємниць, запроповану у 1925 р. Г. Шпейкертом, який розподіляв усі таємниці на індивідуальні і колективні. Існування такої класифікації має сенс і в сучасний період, тому що відомості, що становлять таємницю, часто є тільки у двох суб'єктів. Наприклад, лікар — пацієнт, адвокат — підзахисний (Цит. по: [9, 20]).

Література

1. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію: Інформаційний лист Вищого господарського суду № 01-8/184 від 28.03.2007 р. // Вісник господарського судочинства. — 2007. — № 3, 15 черв.
2. Алексенцев А. И. О классификации конфиденциальной информации по видам тайн // Безопасность информационных технологий. — 1999. — № 3.
3. Бсляков К. І. Інформація з обмеженим доступом: проблеми законодавчого регулювання // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. — 2004. — № 6.
4. Бражник С. Д. Преступления в сфере компьютерной информации. — Ярославль, 2000.
5. Коломиец Л. Коммерческая тайна, как объект гражданского оборота // Хозяйство и право. — 2001. — № 6.
6. Крылов В. В. Расследование преступлений в сфере информации. — М.: Городец, 1998.
7. Лопатин В. И. Концептуальные подходы к развитию законодательства в области обеспечения информационной безопасности // Безопасность информационных технологий. — 1998. — № 2.
8. Михайлов В. Право на информацию // Закоп. — 1999. — № 10.
9. Смолькова И. В. Проблемы охраняемой законом тайны в уголовном процессе. — М.: Луч, 1999.
10. Спытников А. А., Тумапова Л. В. Обеспечение и защита права на информацию. — М.: Городец, 2001.

11. Сулова С. И. Тайна в праве России: цивилистический аспект: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. — Иркутск, 2003.
12. Талашойка В., Шабалин В. Право на тайну // Гражданская защита. — 1999. — № 4.
13. Торопчин С. Я. Правовые вопросы защиты конфиденциальности информации. — М., 1999.
14. Фатьянов А. А. Концептуальные основы обеспечения безопасности на современном этапе // Безопасность информационных технологий. — 1999. — № 1.
15. Фатьянов А. А. Тайна как социальное и правовое явление. Ее виды // Государство и право. — 1998. — № 6.
16. Шишкин Д. Г. Информационное право: Методические материалы к междисциплинарному спецкурсу / Под ред. Президента ФЭГ Л. К. Симонова. — М.: Альмста, 2002.

УДК 347.77.023-053.81

С. Ш. Гареев

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ОСОБАМИ, ЯКІ НЕ ДОСЯГЛИ ПОВНОЛІТТЯ

Цивільна дієздатність осіб віком до вісімнадцяти років відрізняється від цивільної дієздатності повнолітніх осіб. Має певні особливості й здійснення неповнолітніми прав інтелектуальної власності. До проблем здійснення прав інтелектуальної власності окремими суб'єктами, у тому числі особами, які не досягли повноліття, зверталися такі вчені, як Г. О. Андрощук, О. М. Мельник, О. А. Підпригора, О. О. Підпригора, Л. І. Работягова, Р. Б. Шишка та ін. [1–4].

Згідно зі ст. 31 Цивільного кодексу України (ЦК) особи віком до чотирнадцяти років можуть здійснювати лише особисті немайнові права на результати своєї творчої, інтелектуальної діяльності. Майнові права інтелектуальної власності від імені цих осіб реалізують їх батьки, усиновлювач або законні представники. Подібна норма до прийняття ЦК 2003 року була невідомою як для українського законодавства, так і для законодавства більшості пострадянських країн. Цивільний кодекс України 1961 року не згадує про можливість самостійної реалізації малолітніми своїх особистих немайнових прав. Аналіз теоретичної літератури та цивільного законодавства із цього питання приводить до висновку, що ця норма скоріше призводить до певних колізій і непорозумінь, ніж містить сучасну, позитивну новелу.

Перш за все, виникає питання, чому саме особистим немайновим правам інтелектуальної власності зроблена така перевага. Конституція України, ЦК, міжнародні документи й інші нормативно-правові акти містять багато не менш важливих особистих немайнових прав. Але, визначаючи зміст цивільної дієздатності малолітніх, законодавець окремо зазначив чомусь саме права інтелектуальної власності.

По-друге, можливість реалізовувати свої особисті немайнові права інтелектуальної власності законодавство надає малолітнім особам. Про особисті немайнові права недієздатних осіб та осіб, які у судовому порядку визнані обмежено дієздатними, ЦК взагалі не згадує. Найчастіше обмеження цивільної